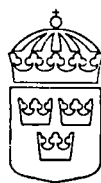

Regeringens proposition 1991/92: 8

Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag

Prop.
1991/92: 8

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 5 september 1991.

På regeringens vägnar

Lena Hjelm-Wallén

Laila Freivalds

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att lagen (1952: 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål skall fortsätta att gälla till utgången av år 1992.

Lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål

Härigenom föreskrivs att lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, som gäller till utgången av år 1991¹, skall fortsätta att gälla till utgången av år 1992.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 1990:1156.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 5 september 1991

Närvarande: statsrådet Hjelm-Wallén, ordförande, och statsråden S. Andersson, Gradin, Hellström, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Wallström, Lööw, Persson, Molin, Sahlin, Larsson, Åsbrink

Föredragande: statsrådet Freivalds

Proposition om fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag

1 Inledning

Bestämmelser om tvångsmedel vid beivrande av brott finns, förutom i rättegångsbalken (RB), i bl.a. lagen (1952: 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål. Lagen innehåller tilläggs- och undantagsbestämmelser till den grundläggande regleringen i RB i fråga om straffprocessuella tvångsmedel. Lagen är tidsbegränsad och gäller efter den senast gjorda förlängningen till utgången av år 1991 (prop. 1990/91: 23, JuU5, rskr. 60, SFS 1990: 1156).

Frågan om möjligheterna att föra över reglerna i 1952 års lag till RB har tidigare övervägts av tvångsmedelskommittén (Ju 1978: 06). Kommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1984: 54) Tvångsmedel – Anonymitet – Integritet föreslagit att den särskilda regleringen i 1952 års lag behålls och att lagen liksom nu skall ha begränsad giltighetstid och regelbundet omprövas. Kommitténs förslag i den delen föranledde ingen lagstiftning (jfr. prop. 1988/89: 124 s. 24). SÄPO-kommittén (Ju 1987: 05) har därefter i sitt slutbetänkande (SOU 1990: 51) anfört att flera skäl talar för att bestämmelserna i 1952 års lag arbetas in i RB (s. 145). Kommittén har emellertid – med hänsyn till att den föreslagit att två nya lagar om tvångsmedel införs och att dessa tills vidare bör vara tidsbegränsade – ansett att en sådan samordning med RB bör anstå till dess att det kan bedömas om samordningen kan omfatta även de två föreslagna lagarna. Vid remissbehandlingen av betänkandet har i vissa avseenden kritik framförts mot de föreslagna nya lagarna. Förslagen har därför blivit föremål för fortsatt beredning inom justitiedepartementet. Denna beredning är ännu inte avslutad. Mot denna bakgrund vill jag nu ta upp frågan om ytterligare förlängning av giltighetstiden av 1952 års lag.

1952 års lag gäller vid förundersökning angående vissa brott mot rikets säkerhet och vissa andra grövre brott. Den innehåller, som jag nyss nämnde, tilläggs- och undantagsbestämmelser till den grundläggande regleringen i RB i fråga om straffprocessuella tvångsmedel.

När det gäller de s.k. personella tvångsmedlen — främst häktning och anhållande — ger 1952 års lag möjlighet att i vissa fall hålla en person *häktad* under längre tid än vad som är tillåtet enligt de allmänna reglerna i RB. Det gäller den situationen att utredningen ännu inte nått så långt att den häktade kan anses vara "på sannolika skäl misstänkt" för brottet. Häktning kan i det fallet ske trots att vederbörande endast är "skäligen misstänkt", s.k. utredningshäktning. 1952 års lag ger utrymme för att låta sådan utredningshäktning fortgå under ca fyra veckor, medan RBs regler bara tillåter en vecka (2 § 1952 års lag).

Enligt 1952 års lag kan ett skriftligt meddelande som avses i 27 kap. 2 § andra meningen RB tas i *beslag*, även om det för brottet är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år (3 §).

Förordnande om *kvarhållande av en postförsändelse m.m.* enligt 27 kap. 9 § RB kan enligt 1952 års lag i vissa brådskande fall meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren (4 §). Enligt RBs regler är det alltid rätten som beslutar i dessa fall.

Även i förhållande till RBs regler om *hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning* (27 kap. 18 — 24 §§ RB) innehåller 1952 års lag avvikande bestämmelser.

Hemlig teleavlyssning innebär att samtal eller andra teledokument, som befordras av televerket till och från viss telefonapparat eller annan teleanläggning, i hemlighet avlyssnas eller upptas genom tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet. Förutom avlyssning av telefonsamtal kan tvångsmedlet således användas också för upptagning av annan telekommunikation än muntlig sådan, såsom telex, telefax och datakommunikation. Hemlig teleövervakning innebär att uppgifter i hemlighet lämnas av televerket om samtal eller andra teledokument som har expedierats eller beställts till eller från en viss telefonapparat eller annan teleanläggning eller att en sådan anläggning avstängs för samtal eller meddelanden.

Enligt RB får hemlig teleavlyssning användas om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år och även vid brottsutredningar som rör försök, förberedelse och stämpling till sådant brott. Som ytterligare förutsättning för hemlig teleavlyssning gäller att det skall föreligga skäligen misstanke om brottet och att åtgärden skall vara av synnerlig vikt för utredningen. Tillstånd till hemlig teleavlyssning meddelas av domstol på ansökan av åklagaren och skall gälla viss tid, högst en månad från dagen för beslutet. Hemlig teleövervakning får användas om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader och vid narkotikabrott med enbart fängelse i straffskalan. I övrigt är förutsättningarna knutna till reglerna om hemlig teleavlyssning.

1952 års lag ger i förhållande till RB utvidgade möjligheter att använda

hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. Tillstånd till åtgärden får lämnas, även om det för brottet är föreskrivet lindrigare straff än vad som krävs enligt RB. Åklagaren får i brådska fall själv besluta om användning av tvångsmedlen. Har åklagaren gjort detta, skall anmälan ofördröjligen göras hos domstolen, som skyndsamt skall pröva ärendet.

Den 1 juli 1991 trädde lagen (1991: 572) om särskild utlänningskontroll i kraft (prop. 1990/91: 118, JuU29, rskr. 298). Den ersatte lagen (1989: 530) om åtgärder för att förebygga våldsdåd med internationell bakgrund (terroristlagen). Enligt lagen om särskild utlänningskontroll, som inte är tidsbegränsad, får i vissa fall tvångsåtgärd såsom t.ex. hemlig teleavlyssning tillgripas, när åtgärden är påkallad för att utröna om en utlänning eller en organisation eller grupp som han tillhör eller verkar för planlägger eller förbereder någon gärning som innebär våld, hot eller tvång för politiska syften och som innefattar brott för vilket lindrigare straff än fängelse i två år inte är föreskrivet. Den parlamentariska kontrollen av hur terroristbestämmelserna och reglerna om tvångsåtgärder tillämpas sker även fortsättningsvis genom att regeringen årligen lämnar en skrivelse härom till riksdagen.

3 Säkerhetspolisens skrivelse

I en skrivelse den 3 september 1991 till justitiedepartementet har säkerhetspolisen anfört att 1952 års lag utgör en nödvändig grund för säkerhetspolisens verksamhet för uppdagande av brott mot rikets säkerhet samt att de möjligheter som lagen ger också har utnyttjats i stor omfattning. Enligt säkerhetspolisen är det av utomordentlig vikt för dess fortsatta verksamhet att lagens giltighetstid förlängs.

4 Föredragandens överväganden

1952 års lag med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål tar sikte på brott som rör rikets säkerhet eller är av allmänfarlig natur. Lagen gäller till utgången av år 1991. I likhet med säkerhetspolisen anser jag att lagen fortfarande behövs. Inom justitiedepartementet bereds för närvarande den av SÄPO-kommittén aktualiserade frågan om lagens bestämmelser bör permanentas och om det i så fall bör ske genom en inarbetning i RB eller på annat sätt. I avvaktan därpå bör lagens giltighetstid förlängas. Liksom tidigare bör det ske med ett år eller till utgången av år 1992.

Frågan om förlängning av giltighetstiden för 1952 års lag är enligt min mening av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att anta ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1952: 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål.

6 Beslut

Prop. 1991/92: 8

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.